

Innspill til høring om styringspolitikk for statlige universiteter og høyskoler fra UiT Norges arktiske universitet

UiT Norges arktiske universitet takker for muligheten til å avgi uttalelse til den kommende styringsmeldingen. Formålet med meldingen er å sikre en helhetlig styringspolitikk som skal sette rammer for utviklingen av høyere utdanning og forskning de neste 20 årene. Dette er det uten tvil behov for.

Kunnskapsdepartementet har i løpet av våren 2020 avholdt innspillmøter med alle statlige universiteter og høyskoler. Møtet med UiT Norges arktiske universitet ble holdt 21.4. Der deltok rektor, universitetsdirektør og flere styremedlemmer. I brev av 20.2.20 har departementet også invitert til å komme med skriftlig innspill til meldingen. Det ønskes innspill på hva som er et godt system for styring av universiteter og høyskoler og hvilke endringer og tiltak som kan bidra til dette. Det er i brevet listet opp flere aktuelle problemstillinger som ønskes besvart.

Dette innspillet er et svar på brevet av 20.2. Det tar utgangspunkt i de innspill som ble gitt i møtet mellom KD og UiT 21.4. I tillegg er det utdypet noe etter nærmere diskusjoner ved UiT.

Vi vil gjøre oppmerksom på at innspill om ledelse vil komme etter styremøtet i UiT 17.6. Styret skal i dette møtet ta stilling til om UiT skal ha valgt eller ansatt rektor fra 1.8.21, og vi ønsker ikke å blande diskusjonene.

Innledningsvis blir det presentert noen generelle betraktninger. Deretter gis det kommentarer til problemstillingene som ble listet opp i høringsbrevet.

Generelt

Styring av universiteter og høyskoler må bidra til å styrke UH-sektorens kjerneoppgaver og respektere den akademiske friheten. Både faglig og institusjonell autonomi må derfor være bærende prinsipper som styringssystemet må ivareta. Dette taler for en i hovedsak tillitsbasert relasjon mellom institusjonene og departementet, der detaljstyring og rigide kontrollsystemer unngås. Samtidig er det helt rimelig at samfunnet og staten (som eier og finansierer institusjonene) har mulighet til å ivareta særskilte nasjonale interesser. Den institusjonelle autonomien kan derfor av opplagte grunner ikke være absolutt.

Institusjonene i UH-sektoren er ulike og det er derfor også viktig å ta hensyn til mangfoldet når styring og ledelse av institusjonene vurderes. Likhetsprinsipper vil imidlertid utfordres når mangfoldet skal ivaretas.

Aktuelle problemstillinger

Dimensjonering, kapasitet og kompetanse

Det er viktig å finne en balansegang mellom nasjonal styring og institusjonell autonomi når det kommer til dimensjonering og fordeling av tilbud innen høyere utdanning. Hovedregelen (både for ordinære tilbud og EVU) bør være at det er studiestedene selv som, i dialog med regioner og arbeidsliv, avgjør hvilke studietilbud de skal tilby og i hvilket omfang.

Det bør imidlertid være nasjonal styring og regulering knyttet til profesjonsutdanninger hvor det er avgjørende å få utdannet et visst antall kandidater nasjonalt og hvor det samtidig er behov for kostbar infrastruktur og/eller er knapphet på/sterk konkurranse om fagkompetansen i et lite land

som Norge. For slike utdanninger er det uhensiktsmessig å legge opp til å la den enkelte institusjon fritt fastsette egne tilbud og omfanget av disse (antallet studieplasser). Dette taler for:

- å følge Grimstad-utvalgets anbefalinger angående medisinerutdanningen.
- å beholde gradsforskriften i dagens UH-lov eller en tilsvarende nasjonal regulering av hvilke læresteder som kan tilby profesjonsutdanninger som medisin, psykologi og jus.
- å beholde kandidatmåltall for helsefag og lærerutdanning.

Universitetene må settes bedre i stand til å tilby EVU. Dette er en oppgave institusjonene allerede arbeider med i dag, men det er ikke et oppdrag institusjonene er finansiert for å kunne påta seg i det omfanget som forventes av arbeidslivet og statlige myndigheter. UiT mener at det bør være institusjonene selv som i tett dialog med arbeidslivet, utvikler relevante og skreddersydde tilbud innenfor EVU. Det bør vurderes om det skal sees en akse mellom grunnutdanning og EVU og at begge typer utdanning skal være gratis for studenten og finansieres via rammen til universitetene. Det bør i den sammenheng også åpnes for å ha EVU- studenter sammen med vanlige studenter på enkeltemner.

Finansering

Den eksisterende budsjettfordelingsmodellen i UH-sektoren har vært gjenstand for gjennomgang og evaluering flere ganger og ble justert så sent som i 2016/2017. Det bør holdes fast ved konklusjonene fra forrige gjennomgang og hovedtrekkene i dagens modell bør beholdes.

I samsvar med dette bør breddeuniversitetene fortsatt sikres solid basisfinansiering slik at bredden kan opprettholdes og at utdanning i disiplin fag og grunnforskningen fortsatt får gode vilkår.

Resultatbasert finansiering bør være dynamisk og tilpasses endringer i sektoren (Dora, Open science etc). Finansiering av fullførte grader må vurderes – det er mulighet for at det å plukke enkeltemner kan bli vanligere og mer tilpasset arbeidslivets behov, enn det å fullføre bachelor og mastergrader.

Høyere utdanning i Norge må forbli gratis og i hovedsak i regi av det offentlige. Det bør vurderes å gjøre rammen for publikasjonspoeng åpen.

Styring av profesjonsutdanninger

Styring av det faglige innholdet i utdanningene berører spørsmålet om institusjonenes faglige autonomi. Dette tilsier at statlige myndigheter bør være svært tilbakeholdne med å fastsette detaljerte planer for utdanningene. Modellen for alle utdanninger bør være at det er de faglige kompetansemiljøene som gis det endelige ansvaret for godkjenning av innholdet i utdanningene. En viktig forutsetning for dette er naturligvis at institusjonene har et tett samarbeid med arbeidslivet og praksisfeltene.

Rammeplaner bør erstattes med et sett av læringsmål. Universitetene har ansvar for studieplanene i nesten alle studieprogram og vil lett kunne overta organisering av studieplaner for helseutdanningene, lærerutdanningene og ingeniørutdanningene. Det er et stort paradoks at universitetene har slike fullmakter i tilknytning til utdanninger innenfor psykologi og medisin, men ikke innenfor utdanninger som sykepleie eller lærerutdanning. Rammeplanene er for lite fleksible og gir dårlige vilkår for moderne utdanningsmetoder (f.eks. PBL).

Mangfoldig sektor

Det vises til momenter ovenfor angående differensierte systemer for dimensjonering og finansiering. Dette er de viktigste tiltakene for å sikre mangfold i sektoren.

For å sikre at institusjonene kan ha en bedre arbeidsdeling og gis anledning til å utvikle sine respektive fortrinn, bør man også bevege seg bort fra ordningen med at alle institusjonene skal måles og rapportere på alle de fastsatte sektormålene. Det er departementet og sektoren i sin helhet som bør rapportere på evt. sektormål, mens det for den enkelte institusjon bør være fastsatt individuelt hvilke mål som skal vektlegges særskilt. En mulighet er at dette gjøres gjennom utviklingsavtaler og at det er disse som blir styrende for institusjonene og deres relasjon til departementet.

Direktoratenes rolle i styring

KD bør i stor grad ha direkte kontakt med institusjonene og opptre som ansvarlig eier. Direktoratene har ikke gode forutsetninger for å vurdere regionale behov. De bør i liten grad styre institusjonene, men koordinere aktivitet og legge til rette for felles løsninger. Direktoratene bør ha et klart og ikke overlappende mandat med svært begrenset mulighet til å be om rapportering.

Den økende graden av direktoratstyring av sektoren krever en form for samordning mellom institusjonene som ikke alltid tilrettelegger for autonomi, særlig strategiske grep fra enkeltinstitusjoner og satsing på egne fortrinn.

Det er vanskelig å se for seg at utbygging av direktorater samsvarer med sektorens uttalte ønske om mindre rapportering og byråkratisering. Det er også vanskelig å se at direktoratsoppbyggingen er i samsvar med intensjonene i ABE-reformen. UiT mener at antallet tilsynsorgan og direktorater bør gjennomgås kritisk. I den sammenheng bør man også gjøre en opprydding i de ulike funksjonene som direktoratene ivaretar og unngå at enheter på en og samme tid fungerer som tilsyns- og tjenesteleverandører.

Forhold ved dagens styringssystem som ikke fungerer

Dagens styringssystem er preget av et omfattende sett av styringsparameter. Det gir mindre rom for langsiktig forutsigbarhet når det gjelder ressurser og svekker mulighetene for institusjonenes egne strategiske, regionale grep. Systemet er også blitt utvidet og mer komplekst de siste årene. Bare i løpet av 2019 og 2020 har det kommet til to nye indikatorsett (gevinstrealisering knyttet til strukturreformen og indikatorer for det grønne skiftet). Disse kommer på toppen av sektormål, utviklingsavtale og andre føringer i tildelingsbrevet.

Målstyringen bør være begrenset og gjennomtenkt bygget på tillit og formålet med institusjonene. KD og regjeringen bør finne tilbake til sine uttalte ambisjoner fra 2018 om å forenkle styringssystemet. Dette fikk bred tilslutning i høringen som ble gjennomført våren 2018, men er siden ikke blitt fulgt opp.

Tromsø 5.6.20

Anne Husebekk
rektor

Jørgen Fosslund
direktør

Dokumentet godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.